

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Історичний факультет
Наукове товариство студентів та аспірантів

ДНІ НАУКИ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2009

Матеріали
II Міжнародної наукової конференції молодих учених,
присвяченої 175-річчю Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

(23–24 квітня 2009 р.)

Випуск II
Частина 3

Київ 2009

ББК 63.3 (4РОС) я43+63.3 (49)=Сл.
УДК 94 (367)+94 (470)
Д54

Рецензенти:

д.і.н., проф. Верба І. В.
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)
д.і.н., проф. Буравченков А. О.
(Інститут туризму Федерації профспілок України)
д.і.н., проф. Калакура Я. С.
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Рекомендовано до друку Вченою радою історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 10 від 25 червня 2009 р.)

Дні науки історичного факультету: Матеріали II Міжнародної наукової конференції учених, присвяченої 175-річчю Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — Вип. II: у 4-х част. / Редкол.: чл.-кор. НАНУ, проф. В.Ф. Колесник (голова), доц. О.Ю. Комаренко (заст. голови), І.В. Семеніст (відп. ред.) та ін. — Ч. 3. — К., 2009. — 156 с.

У збірнику вміщено матеріали II Міжнародної наукової конференції молодих учених «Дні науки історичного факультету-2009», присвяченої 175-річчю Київського національного університету імені Тараса Шевченка, яка відбулася 23-24 квітня 2009 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Збірник охоплює різні галузі історичної науки. Розрахований на студентів, аспірантів, викладачів вищої школи.

Редакційна колегія: д.і.н., проф. Б. М. Гончар; д.і.н., проф. Г. Д. Казьмирчук; д.і.н., проф. В. П. Капелюшний; чл.-кор. НАНУ, д.і.н. проф. В. Ф. Колесник (голова); к.і.н., доц. О. Ю. Комаренко (заст. голови); д.і.н., проф. А. П. Коцур; д.і.н., проф. О. П. Крижанівський; д.і.н., проф., акад. НАНУ В. М. Литвин; д.і.н., проф. В. М. Мордвінцев; І. В. Семеніст (відп. ред.); д.і.н., проф. Р.В. Терпиловський; д.і.н., проф. М. Г. Щербак; д.і.н., проф. В. І. Яровий.

ББК 63.3 (4РОС) я43+63.3 (49)=Сл.
УДК 94 (367)+94 (470)
Д54

© Наукове товариство студентів та аспірантів, 2009
© Колектив авторів, 2009

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Батыгин А. Шведские крестовые походы в Финляндию. Проблемы историографии.....	6
Булавский В. Культурно-исторические контакты между Полинезией и Южной Америкой.....	8
Германюк С. Становище жінки на Криті в V ст. до н. е. за даними Гортинського Кодексу.....	11
Горбач Т. Східна політика Німецького ордену у XIII–XV ст. (до історіографії проблеми).....	12
Горнова І. Візантійський мислитель Михаїл Пселл про сутність імператорської влади.....	15
Гущин Е. Армия как политический инструмент Юлия Цезаря.....	16
Давидовский О. Египет: на пути к единству.....	18
Засць Д. Скіфо-перська війна: міф Геродота чи історичний факт?.....	20
Золотовский В. Стратіотское войско в составе византийской армии раннепалеологовского периода: к вопросу о специфике военной организации Византийской империи в XIII–XIV вв.....	22
Зубашевський Н. Еволюційні системно-структурно-функціональні зміни ранньодержавного інституту скандинавської вейцли в період реформ Гаральда Прекрасноволосого.....	23
Кукоба Л. Афіни та Делос: взаємовідносини полісів.....	25
Ляхин Е. К вопросу о существовании сельской общины в Греции после римского завоевания.....	28
Майборода П. К вопросу об объективности «Истории» Аммиана Марцеллина.....	29
Машкіна К. Зародження та становлення державності в Північній Месопотамії у III – I половині II тис. до н. е.....	31
Пількевич А. Армія в соціальній політиці II тріумвірату.....	34
Прохорова А. Апология женщины во творчестве Кристины Пизанской....	36
Пуховець Д. Хрещення Константина Великого.....	38
Ушаков А. История коронации белорусско-литовского князя Витовта Великого.....	40
Фирсова Л. Сравнительный анализ культов греческого Диониса и римского Либера (III в. до н. э. – I в. н. э.).....	42
Хомич О. Держава та піддані у творах протестантських мислителів XVI ст.: Ж. Кальвін та Дж. Нокс.....	44
Юрейко П. Медієвістичні студії Станіслава Закшевського.....	46

ІСТОРІЯ РОСІЇ

Бутова И. Проблема медичного обслуговування на території Курської і Воронежської губерній в роки НЭПа (1921–1928 гг.).....	49
Габрусевич С. Основные тенденции изучения гражданской войны в СССР в 20–30 гг. XX в. на примере региональных историографических традиций (Дальний Восток, Европейский Север России).....	52

Гатина З. Казань второй половины XIX в. как исследовательский объект в свете теории медиализации.....	54
Грік С. Лев Троцкий і проблема «алкоголізації» держбюджету СРСР у 1923–1924 рр.....	56
Глушков А. В. Шульгин и Прогрессивный блок.....	58
Даценко І. Система атестації наукових та науково-педагогічних кадрів Російської імперії (др. пол. XIX – поч. XX ст.).....	61
Демченко А. Характеристика национальных движений в Российской империи (февраль–октябрь 1917 г.).....	63
Дианов С. Советская цензура в 1920–1930-е гг.: проблема подготовки кадрового аппарата (на примере Уральской области).....	65
Диденко О. Одесский Союз Русских Людей за рапортами чиновников одесского градоначальника.....	67
Диченко А. Участие татар в восстании 1794 г. под предводительством Тадеуша Косцюшко.....	70
Золотухина Е. Особенности миграционных процессов в Белгородской области на рубеже 1980–1990-х гг.....	72
Золотухина Ю. Участь незаконнорожденных детей в аристократической семье России в XIX – начале XX вв. в произведениях искусства и воспоминаниях современников.....	75
Кінка С. Народний фронт Естонії за матеріалами газети «Правда» (квітень-жовтень 1988 р.).....	77
Кириллюк Д. Особенности школьной политики в СССР в сер. 60-х – сер. 80-х гг. XX ст. (на примере общеобразовательных учреждений Ханты-Мансийского округа).....	79
Костова О. Масонство в Украине. Анализ историографии.....	81
Латиш Ю. Антисталінські кампанії в СРСР.....	82
Лунёв Р. Педагогическая деятельность П. Каптерева (1849–1922 гг.) в условиях русских революций XX в.....	85
Медведська Л. Обставини воцаріння Анни Іоанівни в оцінках російських істориків.....	88
Палій О. Культурна політика СРСР: діяльність фронтових заньківчанських бригад (1943–1944 рр.).....	91
Пономарьов О. Російсько-румунські відносини в контексті делімітації Добруджі.....	91
Сергієнко А. Реформування церковної освіти в Російській імперії другої половини XIX ст. – початку XX ст.....	94
Сергиенко М. Проблемы финансирования учебных заведений городов Курской губернии в конце XIX – начале XX вв.....	98
Соколова Н. Урядова політика в галузі здорового способу життя в навчальних закладах Російської імперії в пер. пол. XIX ст.....	100
Тетерин В. Историография формирования частей Сибирской армии Колчака.....	102
Фокин І. Зовнішня політика Федора Івановича та Бориса Годунова в системі міжнародних відносин доби (1584–1605 рр.).....	105
Цьомка Н. Роль великокняжого жіноцтва у внутрішній політиці Давньоруської держави (X – перша половина XII ст.).....	109
Шереметьева Д. Информационное бюро частных совещаний Сибирской областной думы (июнь–август 1918 г.).....	112

Шилова И. В. Сребницкий: «Следователь назвал мое дело “фантастическим”».....

115

ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯН

Бака В. Основні напрями зовнішньої політики Чеської республіки (1993–2004 рр.).....	118
Бурик Е. Аналіз проблем польсько-советського співробітництва кінця 1980-х – початку 1990-х гг.....	120
Гуменюк О. Утворення і культурно-освітня діяльність українських студентських корпорацій в країнах Центрально-Східної Європи в 1920–1930-і рр.....	123
Давиденко Ю. Польська Неподлегла – військова організація польського руху Опору у 1939–1942 рр.....	125
Задруцкий Е. Параллели в украинской и белорусской национальной идеии.....	127
Іванченко О. Розвиток національно-політичних рухів на хорватських землях (80-ті рр. ХІХ – 1905 р.).....	129
Колос О. Трансформація політичної та соціально-економічної системи Польщі згідно з умовами вступу до ЄС (1989–2004 рр.).....	131
Луцинский В. Історія формування белорусського націонал-соціалістического руху Фабиана Акинчица (1933–22 июня 1941 г.)....	134
Максимець О. Українсько-польські міждержавні відносини у 1991–1996 рр.: політичний аспект.....	137
Місюра В. Позиція слов'янофіла О. Гільфердінга щодо польського питання (за матеріалами публіцистики 1863 р.).....	139
Пархоменко Т. Социальная и профессиональная адаптация демобилизованных в Гомельской области БССР после Великой Отечественной войны.....	141
Петровский П. Принципы формирования белорусской нации в добогушевичевский период ХІХ в.....	144
Прищепя Т. Соціально-політичні зміни у болгарському суспільстві (кінець 80–початок 90-х рр. ХХ ст.).....	146
Усатенко О. Етнополітичний розвиток Республіки Македонія у 1991–2000 рр.....	149
Филатов Н. «Уральский след» в биографии И. Б. Тито.....	151
Шумихіна С. Становище меншин у Другій Речі Посполитій очима істориків...	152
Ярликowa О. Утворення та діяльність польського об'єднання «Солідарність».....	154

Ітак, в кінці ХІХ – початку ХХ вв. сфера освіти стає одним із пріоритетних напрямків розвитку в містах Курської губернії. Діяльність міських громадських управлінь торкалась як діяльності середнім навчальним закладами, так і збільшення доступності початкової освіти. На міські засоби відкривались і зберігалися прогімназії, гімназії, міські училища, початкові школи. Крім того, міські влади брали участь у фінансуванні навчальних закладів, не належачих місту. В початку ХХ в. особливу увагу починає приділятися такому важливому питанню, як введення загальної початкової освіти. Незважаючи на фінансові труднощі, у 1915 р. вдалося завершити шкільну мережу в Фатежі, Курську, Щиграх і Путівлі і розробити її проект по всіх інших повітах губернії. І тільки скорочення державних асигнувань у зв'язку з ситуацією воєнного часу не дозволило виконати заплановані заходи в повній мірі.

Джерела та література:

1. *Всеподданнейший отчет губернатора Курской губернии за 1870 г.* – Курськ, 1871. 2. *Государственный архив Курской губернии (далее ГАКО).* – Ф. 1. – Д. 2018. – Л.28. 3. *ГАКО.* – Ф.1. – Оп.1. – Д. 2015. 4. *ГАКО.* – Ф. 1589. – Оп.1. – Д.14. 5. *ГАКО.* – Ф.54. – Оп.1. – Д.886. 6. *ГАКО.* – Ф.1. – Оп.1. – Д.3341. 7. *ГАКО.* – Ф.54. – Оп. 1. – Д.1307. 8. *Курські губернські відомості.* – 1873. – 25 січня. – №8. 9. *Курські губернські відомості.* – 1873. – 30 січня. – №9. 10. *Курські губернські відомості.* – 1875. – 4 березня. – №18.

Наталія Соколова,

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Державна політика у галузі здорового способу життя у навчальних закладах Російської імперії у пер. пол. ХІХ ст.

ХІХ ст. стало переломним для Російської імперії щодо розвитку нормативної регламентації здорового способу життя. Істотні зміни у політичній та соціально-економічній сферах життя, культурний розвиток країни привели до певних змін у свідомості громадян російської держави. Все більше уваги почало приділятися фізичним вправам та здоровому способу життя. Ці процеси не могли не відобразитись на правових нормах. З'являється цілий ряд урядових постанов (положень, інструкцій, правил, статутів), у першу чергу, у освітній галузі, які регламентують сферу здорового способу життя населення, хоча, при цьому слід наголосити на більш повільному розвитку цієї області у порівнянні з деякими країнами Західної Європи.

Поняття «здоровий спосіб життя» у ХІХ ст. не існувало. У той час розповсюдження набули такі терміни як «гігієна» та «охорона здоров'я». Саме об'єднання цих визначень в єдину систему можна вважати тогочасним розумінням поняття «здоровий спосіб життя». У роботах російських дослідників С. Забеліна, Н. Амбодіка, А. Протасова, Ф. Борсук-Моєсеєва, М. Новикова, О. Радищева та ін. учених почало підніматися питання правильного виховання здорових дітей. Особлива увага приділялася фізичному та духовному розвитку молодого покоління, їх харчуванню та гігієні. Виходячи з цих праць, урядовці почали будувати освітню систему країни. У статутах навчальних закладів регламентувалися правила поведінки учнів, їх розпорядок дня, визначалися дисципліни, необхідні для становлення освіченої людини.

ХІХ ст. – період становлення та розвитку нової системи освіти, яка передбачала чотири ступені: нижча (приходські училища в містах та селах); проміжна (уїз-

ні училища в кожному уїзді); середня (гімназії в кожному губернському місті); вища (університети в кожному окрузі).

Приходські училища були розраховані на дітей селян та міщан, які протягом одного року мали навчитися читати, писати та первинним діям арифметики, тобто отримати початкову освіту. Фізичне виховання в початковій школі в першій половині XIX ст. не викладалось [3, с. 388]. Взагалі, в урядових постановках того часу, стосовно приходських училищ, відсутні будь-які відомості про необхідність дотримання норм з приводу здорового способу життя учнів.

Неповну середню освіту, так звану проміжну, діти міщан, ремісників та купців отримували в уїзних училищах. Освітня програма цих закладів включала в себе вивчення російської граматики та правопису, коротких курсів всесвітньої історії та географії, азів геометрії та фізики і була розрахована на три роки [3, с. 388-389]. Викладання фізичних вправ у програмах училищ було не передбачено.

Інша ситуація спостерігається в гімназіях та відкритих при університетах пансіонах. Статути гімназій та правила для учнів регламентують життя гімназистів у сфері здорового способу життя. Так, правила пансіону при Одеській гімназії чітко розмежовують розпорядок дня учнів, їх харчовий раціон. Правила жорстко регламентували і санітарно-гігієнічні норми утримання житлових кімнат вихованців [3, с. 55-56].

Окремим розпорядженням визначався перелік хвороб з якими діти не приймалися до навчальних закладів. Окрім заразних хвороб – чахотки, золотухи, венеричних захворювань, корости, лишая, до цього списку увійшли такі хвороби як епілепсія, астма, параліч якоїсь частини тіла, хвороби очей та шиї, що не становили прямої загрози для оточення [3, с. 5-6]. Таким чином, ці діти були позбавлені можливості спілкуватися з однолітками, а сама держава породжувала у них комплекс неповноцінності і непотрібності.

Важливою частиною виховання здорового покоління є фізичні вправи, спорт. Вже на початку XIX ст. урядовці починають розуміти значення фізкультури для підростаючого покоління. У статутах значної кількості середніх навчальних закладів для вихованців вводилися такі предмети як гімнастика, фехтування, танці, верхова їзда, інколи плавання [3, с. 141-142]. Викладання цих дисциплін було не обов'язкове і залежало від прибутків навчального закладу. 26 березня 1823 р. імператором Олександром I затверджена Циркулярна пропозиція відносно вчителів танців, музики та гімнастики при гімназіях, де підтверджувався факт про обов'язковість даних предметів для учнів середніх навчальних закладів, утримання ж вчителів перекладалося на плечі батьків та благодійників [3, с. 495-496]. Лише у кадетських корпусах, що готували майбутніх військових, у 1830 р. було введено гімнастику як обов'язків предмет [2, с. 83-84].

Сучасне поняття «здоровий спосіб життя» включає в себе не лише фізичне здоров'я людини, а і духовне. 26 серпня 1824 р. імператорським наказом вихованням усіх навчальних закладів було заборонено відвідувати «трактири, більярди і тому подібні місця» [3, с. 527].

Уряд особливо пильно спостерігав за формуванням студентської молоді, майбутніх вірних синів батьківщини та престолу. У першій половині XIX ст. в Російській імперії діяло 6 університетів: Московський, Петербурзький, Казанський, Дерптський, Харківський та Київський.

Кожний навчальний заклад мав інструкції для інспекторів, які слідкували за правилами поведінки студентів. Ці документи регламентували санітарно-гігієнічні норми утримання житлових приміщень, де мешкали студенти, а також їх духовний розвиток. Згідно «Інструкції інспектору студентів Казанського університету» від 30 червня 1835 р. університетські чиновники повинні були уважно слідкувати за

чистотою і охайністю студентських кімнат та зовнішнім виглядом вихованців [4, с. 51]. В урядових документах чітко визначався і харчовий раціон для студентів, де зазначалося, що «їжа студентів має бути достатня і добре приготовлена» [4, с. 55]. Та не дивлячись на ці вимоги, як це завжди буває, накази міністерських чиновників постійно порушувалися. Лише у другій половині XIX ст. ситуація у цій сфері змінилася, жорсткий контроль за чиновниками з боку уряду значно покращив раціон студентів: «обіди, справді, були дуже гарні і недорогі» [1, с. 217].

На відміну від статутів гімназій та інших середніх навчальних закладів, де параграфи, що регламентували викладання гімнастики, танців та інших видів фізичної культури часто були відсутні, в статутах університетів обов'язковим був пункт, що стосувався цих дисциплін. Так, перший статут Київського університету від 25 грудня 1833 р. передбачав існування у штатному розписі посади вчителів фехтування, танців та верхової їзди [5, с. 4]. Але в університетських статутах, як і в статутах гімназій, фізвиховання вважалось необов'язковим предметом.

Однією з «дурних» звичок на той час вважалось паління. У «Інструкції» кожного університету існував параграф, який забороняв «курити тютюн і мати люльки» [4, с. 53, 83, 127]. Строго каралося порушення заборони з приводу вживання міцних напоїв, за яке могли і виключити з університету [4, с. 534].

Таким чином, першу половину XIX ст. можна розцінювати як період зародження в Російській імперії певних уявлень про здоровий спосіб життя, формування початкової правової бази в галузі виховання здорової людини. Цьому явищу сприяли розвиток культури і становлення єдиної освітньої системи на території держави. Значна увага починає приділятися вихованню здорового молодого покоління. У нормативно-правових актах навчальних закладів з'являються норми, які регламентували санітарно-гігієнічні питання. У цих документах знаходять своє відображення параграфи, котрі передбачали фізичне виховання як необов'язковий предмет для учнів та студентів. Хоча слід зазначити, що урядова політика у сфері здорового способу життя стосувалася лише середніх навчальних закладів та університетів. Та не дивлячись на це, саме перша половина XIX ст. стала переломною у формуванні нормативно-правової бази в галузі здорового способу життя серед молодого покоління в Російській імперії.

Джерела та література:

1. *Белінський М.* З минулого пережитого: 1870–1888 / Белінський М. // З іменем Святого Володимира: Київський університет у документах, матеріалах та спогадах учасників / упор.: В. Короткий, В. Ульяновський: У 2 кн. – К., 1994. – Кн. 1. – С. 215–221.
2. *Вострокнутов Л. Д.* Заповіт віків: здоровий спосіб життя українського народу / Вострокнутов Л. Д. – Х.: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2004. – 160 с.
3. *Сборник распоряжений по Министерству Народного просвещения.* – СПб., 1866. – 1102+74 с.
4. *Сборник распоряжений по Министерству Народного просвещения.* – СПб., 1866. – 1223+62 с.
5. *Устав и штаты университета св. Владимира.* – К., 1842. – 43 с.

Вадим Тетерин,

Пермский Государственный Университет

Историография формирования частей Сибирской армии Колчака

В последнее время активно исследуется белое движение. Тем не менее, в истории Гражданской войны в России остается много неясного. Возможность устранить эти «белые пятна» в отечественной истории и восстановить истину и представляет собой большой исследовательский интерес. Таким образом, изуче-